

tankesmedjan
TIDEN

NR 3 | 2016

==== RAPPORT ====

SPRÅNGBRÄDA ELLER FALLUCKA?

En analys av enkla jobb
och working poor i Sverige

LINA STENBERG

ISBN 978-91-88224-21-7

© Tankesmedjan Tiden 2016

Text: Lina Stenberg

Grafisk form: Kim Ingesson

Tryckeri: Linderoths, 2016

SPRÅNGBRÄDA ELLER FALLUCKA?

En analys av enkla jobb
och working poor i Sverige

- ◆ **Enkla jobb är en språngbräda** för unga människor in på arbetsmarknaden. Men långtifrån för alla. Enkla jobb är betydligt vanligare bland utlandsfödda än bland svenskfödda ungdomar. 1 av 14 svenskfödda män och 1 av 10 svenskfödda kvinnor i ålderskategorin 20–24 år har ett enkelt jobb. Bland utlandsfödda dito är hela var femte man och var sjätte kvinna
Resultaten tyder på att enkla jobb är en språngbräda vidare in i den reguljära, mer välbetalda arbetsmarknaden för människor med svensk bakgrund. Men bara i viss utsträckning för människor födda utanför Sverige. Särskilt bland utlandsfödda kvinnor verkar enkla jobb snarare vara en fallucka än en språngbräda.
- ◆ **Enkla jobb är inte en självklar språngbräda** för nya svenskar att komma in i samhället. Skillnaden är inte så stor beroende på vistelsetid i landet. Bland personer som bott 1–3 år i Sverige jobbar var fjärde kvinna och var femte man i enkla jobb. Ser man till dem som varit här i minst 8 år återfinns var tionde man och var åttonde kvinna i samma sektor. Hög utbildningsnivå gör sannolikheten större att inte ha ett enkelt jobb som utlandsfödd. Men jämfört med svenskfödda män och kvinnor där endast 1 procent av högutbildade finns i sektorn, återfinns hela 6 respektive 8 procent av utlandsfödda män och kvinnor med hög utbildning här.
- ◆ **Enkla jobb är låglönejobb.** Working poor, arbetande fattigdom, är betydligt vanligare i den här sektorn än andra. Men fattigdomen är också vanligare bland vissa som har den här typen av yrken. 39 procent av männen och 50 procent av kvinnorna med utländsk bakgrund i åldern 20–24 år i enkla jobb är också fattiga. Samma mönster syns bland de äldre med utländsk bakgrund, där mer än 4 av 10 inte klarar sig på sin inkomst. Män med svensk bakgrund är minst drabbade. Endast 1 av 10 män i åldrarna 35–49 år har enkla jobb och är fattiga jämfört med 3 av 10 kvinnor med samma bakgrund.

- ◆ **Vid en fördubbling av enkla** jobb-sektorn som Svenskt Näringsliv förordar, skulle sannolikt en ännu större grupp personer med utländsk bakgrund återfinnas här. Detta vore framför allt problematiskt då det är högst troligt att inkomst- och fattigdomsnivåerna rent andelsmässigt i ett sådant scenario skulle påminna om dagens. Working poor blir därmed ett ännu mer utbrett fenomen och fördjupat problem. Frågan är om det är ett sådant tudelat samhälle vi vill ha, eller om vi genom utbildning- och kunskapsreformer vill öka kompetensnivån och därmed jämlikheten i samhället.

INNEHÅLL

INLEDNING	1
Bakgrund: Vilka är de enkla jobben?	1
Working poor och relativ fattigdom	3
Syfte och frågeställning – enkla jobb och working poor?	3
Underlag och disposition	4
TES 1: EN SPRÅNGBRÄDA FÖR UNGDOMAR	
IN PÅ ARBETSMARKNADEN	5
Enkla jobb bland ungdomar	5
Enkla jobb bland personer 35–49 år	7
Enkla jobb och ålder över tid	8
Vad säger statistiken?	9
I KORTHET	10
Enkla jobb och working poor beroende på ålder	11
Working poor och enkla jobb bland ungdomar	11
Working poor och enkla jobb bland personer i medelåldern	12
Vad säger statistiken?	13
I KORTHET	13
TES 2: EN SPRÅNGBRÄDA IN I SAMHÄLLET	
FÖR NYA SVENSKAR	15
Enkla jobb och vistelsetid i Sverige	15
Enkla jobb bland relativt nyanlända	16
Enkla jobb bland etablerade nysvenskar	16
Vad säger statistiken?	17
I KORTHET	18
Enkla jobb och fattigdom beroende på vistelsetid	19
Vad säger statistiken?	20
I KORTHET	20
Enkla jobb och utbildningsnivå	21
Grundskoleutbildning och enkla jobb	21
Hög utbildning och enkla jobb	22
Vad säger statistiken?	23
I KORTHET	23
Working poor och enkla jobb beroende på utbildningsnivå	24
Låg utbildning, enkla jobb och working poor	24
Working poor och hög utbildning	25
Vad säger statistiken?	25
I KORTHET	26
SPRÅNGBRÄDOR ELLER FALLUCKOR – TESERNA TESTAS	27
Tes 1: Enkla jobb är en språngbräda in på arbetsmarknaden för ungdomar	27
Tes 2: Enkla jobb är en språngbräda in i samhället för nya svenskar	28
SLUTSATS: ÄR ENKLA JOBB SYNONYMT MED LÅGLÖNEJOBB?	32
SLUTSATS: VAD INNEBÄR EN FÖRDUBBLING AV ENKLA JOBB?	33
FOTNOTER	35

DIAGRAMFÖRTECKNING

DIAGRAM 1 En europeisk jämförelse av enkla jobb	2
DIAGRAM 2 Enkla jobb bland ungdomar	6
DIAGRAM 3 Enkla jobb bland personer i medelåldern	7
DIAGRAM 4 Enkla jobb bland ungdomar 2002–2014	8
DIAGRAM 5 Enkla jobb bland personer i medelåldern 2002–2014	9
DIAGRAM 6 Working poor bland ungdomar i enkla jobb	11
DIAGRAM 7 Working poor bland personer i medelåldern i enkla jobb	12
DIAGRAM 8 Enkla jobb och kort vistelsetid i Sverige	16
DIAGRAM 9 Enkla jobb och lång vistelsetid i Sverige	17
DIAGRAM 10 Vistelsetid och working poor inom enkla jobb	19
DIAGRAM 11 Enkla jobb bland lågutbildade.	21
DIAGRAM 12 Enkla jobb bland högutbildade	22
DIAGRAM 13 Låg utbildning och working poor inom enkla jobb	24
DIAGRAM 14 Hög utbildning och working poor inom enkla jobb	25

INLEDNING

I debatten kan det ibland verka som att enkla jobb är universallösningen på många problem som vårt samhälle står inför just nu. Debattörer, politiker och företrädare för näringsliv och intresseorganisationer har under flera år förordat den här typen av arbeten. Fler enkla jobb behöver skapas, en större låglönesektor ska ge lägre arbetslöshet och integrationen ska gå av bara farten.

Ideologiskt har idén om enkla jobb ursprungligen kommit från liberalt håll och gått hand i hand med målsättningar såsom större lönespridning.

Medan protester hörts från fackligt håll har regeringen gått idén alltmer till mötes. Statsminister Löfven utsåg under våren 2016 en särskild minister att ansvara för frågan och även ansvara för skapandet av nya jobb. Mikael Damberg, ministern ifråga, har dock varit tydlig med att det inte handlar om låglönejobb¹, att den svenska modellen ska råda och att människor i enkla jobb ska klara sig på sin lön. Men detta är en omtvistad och ifrågasatt sanning.

En större sektor med enkla jobb verkar enligt både regering och opposition behövas, för att få ungdomar och nyanlända i arbete och för samhällsekonomin i stort.

Så här står vi nu, mitt i en mandatperiod där en enighet tycks råda kring behovet av enkla jobb. Att vi behöver en större sektor och att jobben bara innebär något positivt. Men stämmer detta? Är fler enkla arbeten, låglönejobb som många kallar dem, den politiska universallösningen som vi bör sträva efter i dessa tider av ökad ojämlikhet?

BAKGRUND: VILKA ÄR DE ENKLA JOBBEN?

Under flera år har de som haft de högkvalificerade och högbetalda jobben med bra villkor fått det allt bättre i samhället. Samtidigt har de som har jobb med låga eller inga kvalifikationskrav fått det allt sämre². De formella kompetenskraven har ökat i yrkeslivet, vilket har medfört att arbetsmarknaden drar åt två håll. Förespråkarna för enkla jobb menar att efterfrågan på de här jobben är stor, vilket bör mötas med fler sådana jobb. Kritikerna menar å andra sidan att det är mitten-sektorn som behöver bli större, att de jobben behöver bli fler. De menar att det går att utbilda och kvalificera upp lågutbildade och därmed motverka en ytterligare polarisering.

Trots en något ensidig debatt om behoven av de här jobben, verkar det inte finnas någon egentlig enighet kring definitionen av ”enkla jobb” i Sverige. I dagligt tal pratas det om jobb som inte kräver särskild utbildning. Arbeten som

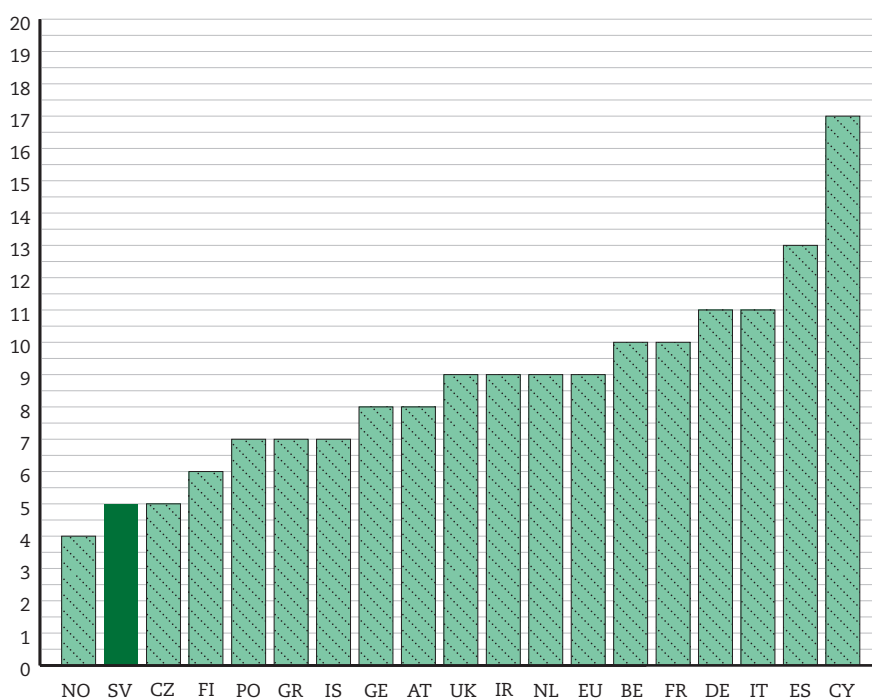
är flexibla, lågbetalda och/eller har mer slitsamma arbetsvillkor. Dessa verkar spänna inom stora delar av svensk arbetsmarknad, från handel och restaurang till jobb inom vård och omsorg.

Går man djupare finns dock en definition som använts och som förespråkas av bland andra Svenskt Näringsliv, som hänvisar till den yrkesklassificering som EU tagit fram och som SCB också använder, kallad SSKY³. Yrkesklassificeringen används för att dela in och koda samtliga existerande jobb på arbetsmarknaden i 9 olika grupper. En av dessa kategorier, SSKY9 (yrken med krav på kortare utbildning och introduktion), är den som Svenskt Näringsliv brukar likställa med enkla jobb. I yrkeskategorin ingår enligt SCB:

- ♦ städyrken
 - ♦ bärplockare och plantörer, m.fl.
 - ♦ andra yrken inom bygg, tillverkning och godshantering
 - ♦ snabbmatspersonal, köks- och restaurangbiträden m.fl.
 - ♦ torg- och marknadsförsäljare
 - ♦ återvinningsarbetare, tidningsdistributörer och övriga servicearbetare
- (Läs mer under fotnot 4)

I stora delar av Europa är den här sektorn större än i Sverige, som syns i diagrammet nedan. Detta brukar också Svenskt Näringsliv påtala som argument i debatten om varför vi behöver fler enkla jobb.

DIAGRAM 1 En europeisk jämförelse av enkla jobb

Andel förvärvsarbetande som återfinns i SSKY:s grupp 9 och som enligt Svenskt Näringsliv är motsvarigheten till enkla jobb (ISCO-08 grupp 9), 2014 (ett urval av länder). Källa: Eurostat, 2015

Svenskt Näringsliv förordar en fördubbling av den svenska sektorn med enkla jobb, så att vi från dagens 5 procent når EU:s genomsnitt på drygt 9 procent⁵.

Eftersom SSYK är en väl erkänd kategorisering och används av både Eurostat och SCB kommer den också att tillämpas i den här rapporten. Enkla jobb kommer fortsättningsvis likställas med yrkeskategorin SSYK9.

WORKING POOR OCH RELATIV FATTIGDOM

Working poor, arbetande fattigdom, är ett begrepp som både har en historisk och en internationell koppling för oss i Sverige. Fram till välfärdsstatens framväxt på 1900-talet hade vårt land en utbredd fattigdom bland de som arbetade, med allt från statare till fabriksarbetare och daglönare. Under de senaste decennierna har working poor blivit ett utbrett problem i andra rika länder som USA. I Sverige har working poor kommit tillbaka och återigen blivit ett allt större problem under 2000-talet⁶.

Begreppet working poor utgår i den här rapporten från SCB:s och EU:s definition av relativ fattigdom. Personer med inkomster under 60 procent av ett lands medianinkomst, är relativt fattiga. I Sverige innebär det att som individ ha 10513 kronor⁷ eller mindre per månad i disponibel inkomst. Detta är oberoende av om personen endast försörjer sig själv eller en familj. Även intäkter som barnbidrag och bostadsbidrag ingår i den här inkomsten.

I rapporten "Working poor – om arbetande fattigdom och klass i Sverige" (Stenberg, Tankesmedjan Tiden, 2015), beskrivs fenomenet och dess utbredning med statistiken SSYK96 från SCB, Inkomst- och taxeringsregistret samt yrkesregistret 2002–2014. För vidare läsning i ämnet och dess utveckling, hänvisas dit.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING – ENKLA JOBB OCH WORKING POOR?

Den här rapporten har som syfte att med hjälp av det statistiska underlaget testa två vedertagna teser om enkla jobb och working poor utifrån två huvudfrågor:

Huvudfrågorna är:

1. Är enkla jobb synonymt med låglönejobb⁸?
2. Vad innebär en fördubbling av enkla jobb?

De två teser som testas är:

1. Enkla jobb är en språngbräda för unga in på arbetsmarknaden.
2. Enkla jobb är en språngbräda in i samhället för nya svenskar.

Teserna är också huvudrubrikerna för rapportens statistiska analys.

UNDERLAG OCH DISPOSITION

Det finns flera problemområden och aspekter som angränsar till diskussionen om enkla jobb och working poor som den här rapporten inte kommer att gå in på. Rapporten kommer inte att väga arbetslöshet mot enkla jobb, inte jämföra inkomstnivåer för de som står utanför arbetsmarknaden med personer i jobb. Den kommer heller inte uttala sig om arbetslöshet i stort, eller om enkla jobb kan ge effekter på arbetslösheten i landet.

Rapporten utgår ifrån unik statistik som tagits fram av SCB, SSK96 från Inkomst- och taxeringsregistret samt yrkesregistret 2002–2014. Totalt finns mellan 4 912 844 personer (år 2002) och 5 155 669 personer (år 2014) med i det statistiska underlaget.

Statistiken har brutits ner i män och kvinnor, personer födda i Sverige och personer födda utomlands, vistelsetid för utlandsfödda, utbildningsnivåer samt inkomster i relativ fattigdom (mindre än 60 procent av medianinkomsten).

Nedan följer statistik och analys utifrån teserna att enkla jobb är en språngbräda för ungdomar och för nya svenskar. Diagram varvas med beskrivningar av statistiken samt diskussioner och analyser. Därefter följer en sammanfattande analys, liksom punkter med resultaten i korthet. Rapporten avslutas med ett resonemang kring teserna, huruvida de går att verifiera eller falsifiera och svar på rapportens två huvudfrågor.

TES 1: EN SPRÅNGBRÄDA FÖR UNGDOMAR IN PÅ ARBETSMARKNADEN

Förespråkarna för enkla jobb menar att jobben behövs, med argumentet att de är en språngbräda in på arbetsmarknaden för ungdomar utan arbetslivserfarenhet.

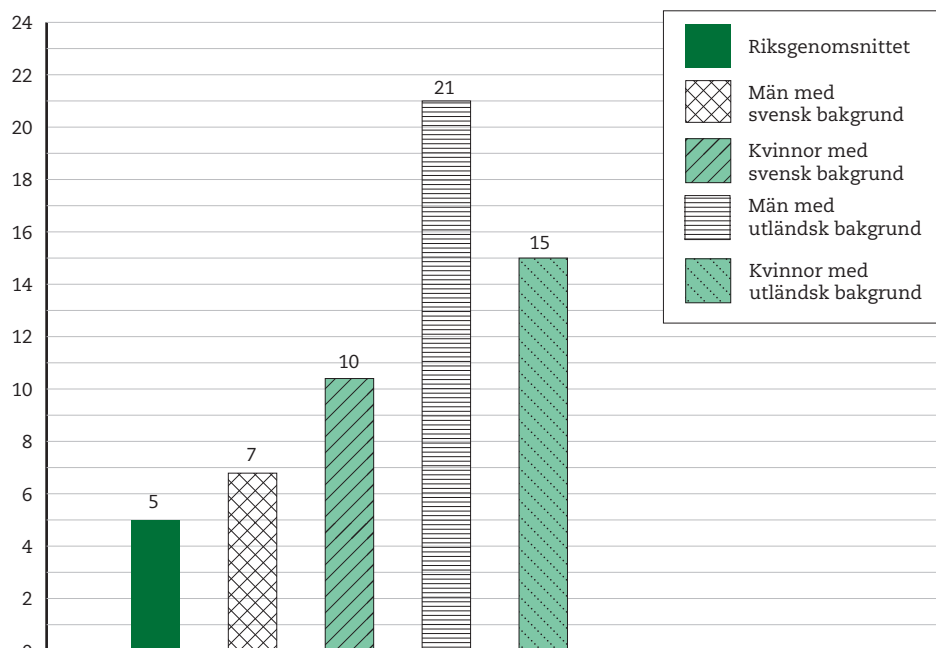
För att verifiera eller falsifiera denna tes har statistiken för personer med enkla jobb brutits ner i olika ålderskategorier. Stämmer tesen borde det finnas tydliga skillnader, där yngre snarare än äldre är överrepresenterade i enkla jobb. Detta borde också gälla oavsett om personerna har utländsk eller svensk bakgrund och oavsett vilket kön de har.

För att se om det finns skillnader mellan olika grupper bryts statistiken också ned på kvinnor respektive män och personer med svensk respektive utländsk bakgrund.

Dessutom tittas det närmare på om personer med enkla jobb klarar sig på sin inkomst. Hur stor andel med enkla jobb lever i working poor beroende på ålder, kön och bakgrund?

Enkla jobb bland ungdomar

Överlag är en relativt stor andel ungdomar anställda i enkla jobb. Men skillnaden är stor beroende på deras bakgrund. I diagrammet på nästa sida illustreras andelen unga svenskar mellan 20–24 år i enkla jobb jämfört med riksgenomsnittet för alla åldrar.

DIAGRAM 2 Enkla jobb bland ungdomar

Andelen förvärvsarbetande i enkla jobb år 2014, uppdelat i kvinnor och män samt de med svensk respektive utländsk bakgrund. Här i åldrarna 20–24 år i jämförelse med riksgenomsnittet. Siffrorna anges i procent. Källa: SCB

Som diagrammet visar arbetar endast en något större andel av de unga svenskfödda männen inom enkla jobb-sektorn jämfört med riksgenomsnittet, 7 jämfört med 5 procent. De unga svenskfödda kvinnorna finns i stället i dubbelt så stor utsträckning i sektorn jämfört med genomsnittet, 10 procent. Diagrammet visar att det finns en ojämn könsbalans i vilken typ av jobb unga förvärvsarbetande har.

Dessutom är skillnaden stor mellan utlandsfödda och svenskfödda. 15 respektive 21 procent, var sjunde respektive var femte ung kvinna och man med utländsk bakgrund, jobbar inom enkla jobb. Bland svenskfödda män och kvinnor i samma ålder har endast var fjortonde respektive var tionde ett enkelt jobb.

Skillnaden beroende på ursprung är stor. Det är nästan 3 gånger vanligare för unga män och 2 gånger vanligare för unga kvinnor med utländsk bakgrund, jämfört med svenskfödda dito att ha ett enkelt jobb.

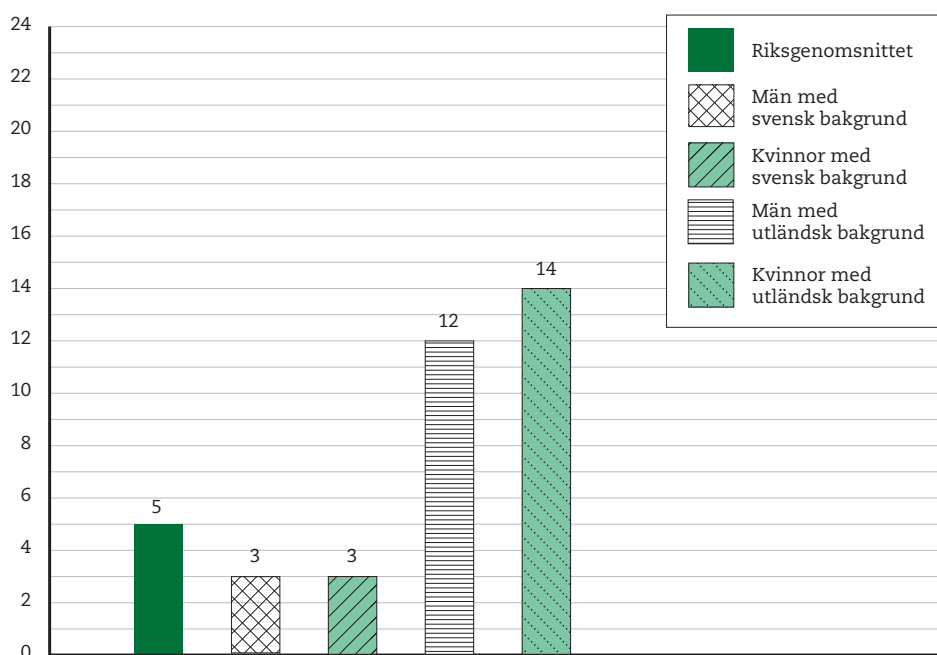
En jämförelse med en äldre ålderskategori kan ge svar på om tesen om språngbrädan stämmer. Är tesen korrekt borde betydligt färre äldre än yngre ha enkla jobb.

I åldrarna 35–49 har många hunnit få arbetslivserfarenhet men är fortfarande tillräckligt unga för att inte ha slitit ut sig eller förtidspensionerats i stor utsträckning. Därför kan det vara värt att jämföra med just den ålderskategorin.

Enkla jobb bland personer 35–49 år

Skillnaderna är stora mellan de yngre och de äldre när det gäller vilka jobb de har. Men precis som hos de yngre spelar kön och bakgrund en stor roll. Det är nämligen betydligt vanligare bland personer med utländsk bakgrund att ha enkla jobb i ålderskategorin 35–49 år.

DIAGRAM 3 Enkla jobb bland personer i medelåldern

Andelen förvärvsarbetande i enkla jobb år 2014, uppdelat i kvinnor och män samt de med svensk respektive utländsk bakgrund. Här i åldrarna 35–49 år i jämförelse med riksgenomsnittet. Siffrorna anges i procent. Källa: SCB

Svenskfödda män och kvinnor i åldersgruppen finns i mycket liten utsträckning i den här sektorn.

Ser man istället till personer med utländsk bakgrund finns stora skillnader. Bland utlandsfödda män har 12 procent enkla jobb, och hela 15 procent av kvinnorna. Mer än var sjunde kvinna och man med utländsk bakgrund har ett enkelt jobb jämfört med var trettiofjärde svenskfödd man.

Det är alltså fyra gånger vanligare för män med utländsk bakgrund, jämfört med män med svensk bakgrund att ha ett enkelt jobb i den här åldersgruppen.

Jämfört med de unga personerna i förra diagrammet tyder statistiken på att enkla jobb är mer kortvarigt i livet för män och kvinnor födda i Sverige. Bland män födda utomlands finns förvisso en stor skillnad. 12 procent istället för 21 procent har enkla jobb bland de äldre än de yngre. Men för de utlandsfödda kvinnorna framkommer ingen förbättring över tid. Där har 14 istället för 15 procent enkla jobb i åldrarna 35–49. Faktum är att samma tendenser även syns i den äldsta åldersgruppen (50–65 år).

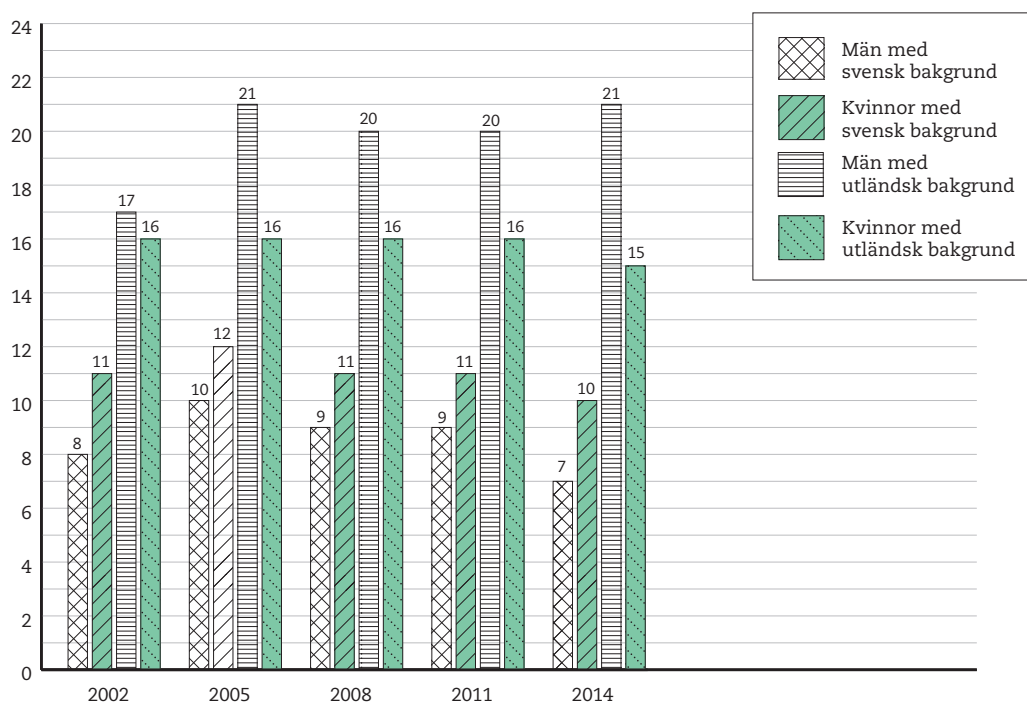
35–49-åriga svenskfödda män och kvinnor fortsätter ha en låg representation inom enkla jobb (3 respektive 5 procent). Bland utlandsfödda män sjunker andelen något (med 9 procentenheter), medan 15 procent av utlandsfödda kvinnor fortsättningsvis finns i enkla jobb-sektorn.

Enkla jobb är vanligast bland yngre. Men hur ser andelen utlandsfödda respektive svenskfödda kvinnors och mäns andel i enkla jobb ut över tid?

Enkla jobb och ålder över tid

Det är stor skillnad mellan hur vanligt det är för män och kvinnor liksom för svensk- och utlandsfödda personer att ha ett enkelt jobb men över tid har det inte förändrats särskilt mycket. I diagrammet nedan syns utvecklingen för personer 20–24 år under perioden 2002–2014.

DIAGRAM 4 Enkla jobb bland ungdomar 2002–2014

Andelen förvärsarbetande personer i enkla jobb år 2002-2014, uppdelat i kvinnor och män samt de med svensk respektive utländsk bakgrund. Här i åldrarna 20-24 år. Siffrorna anges i procent. Källa: SCB

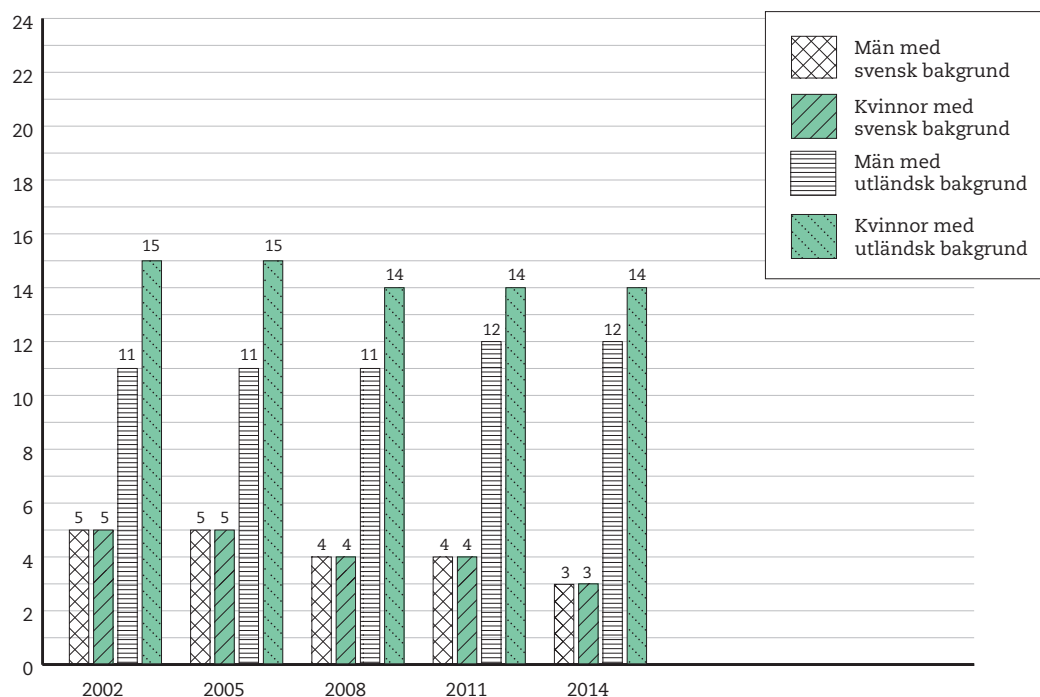
Som framgår av diagram 4 ovan hade en större andel unga svenskar enkla jobb i mitten av 00-talet än i början av mätperioden. Däremot syns en minskning bland dessa över tid, liksom bland utlandsfödda kvinnor. Utlandsfödda yngre män blir däremot allt vanligare inom sektorn sett över tid.

Men hur ser det ut bland personer i den något äldre kategorin, bland personer 35–49 år? Finns samma mönster där?

Även här, bland personer som är 35–49 år, är förändringen mycket liten mel-

lan 2002–2014 i andelen personer med enkla jobb. Detta gäller för alla kategorier, för utlandsfödda och svenskfödda, kvinnor och män.

DIAGRAM 5 Enkla jobb bland personer i medelåldern 2002–2014

Andelen förvärvsarbetande personer i enkla jobb år 2002–2014, uppdelat i kvinnor och män samt de med svensk respektive utländsk bakgrund. Här i åldersgruppen 35–49 år. Siffrorna anges i procent. Källa: SCB

Svenskfödda kvinnor, och framförallt svenskfödda män, blir allt mer ovanliga i enkla jobb-sektorn. Faktum är att de nästan halveras inom sektorn under den undersökta tiden. Från 5 till 3 procent i män och kvinnor mellan 2002–2014. Och från var tjugonde 2002, har endast var 33:e svenskfödd 35–49-årig man ett enkelt jobb 2014. Samtidigt ökar andelen utlandsfödda män i enkla jobb-sektorn från 11 till 12 procent medan andelen utlandsfödda kvinnor ligger konstant på 14–15 procent.

Vad säger statistiken?

Eftersom den här statistiken inte följer enskilda individer över tid går det inte att till fullo förstå varför vissa har enkla jobb och andra inte. Det går inte att se hur individernas karriärutveckling ser ut. Tyvärr kan man inte heller se om personerna just varit arbetslösa och kommit in på arbetsmarknaden igen, om en person har haft samma enkla jobb i många år eller huruvida de alls söker sig vidare till mer kvalificerade jobb.

Det man däremot kan se är att fler har enkla jobb i yngre åldrar, vilket stäm-

mer överens med antagandet att dessa yrken är en väg in på arbetsmarknaden. Troligtvis är det därför som en förhållandevis hög andel bland 20–24-åringar finns inom den här sektorn. Men att det är så pass ojämnt mellan personer med svensk respektive utländsk bakgrund, liksom mellan män och kvinnor, är ett faktum som inte får förbises. Att det är tre gånger vanligare att som utlandsfödd ung man ha ett enkelt jobb jämfört med en svenskfödd dito kan delvis bero på språk- och utbildningsbrister. Dock är det högst troligt att andra faktorer som diskriminering finns med i bilden.

Om man jämför den yngre med den äldre åldersgruppen är det tydligt att enkla jobb faktiskt är en språngbräda in på arbetsmarknaden. Dock inte för alla. För personer med utländsk bakgrund, och särskilt för kvinnorna, minskar inte andelen i enkla jobb-sektorn över tid alls. Invandring i vuxen ålder skulle kunna förklara en del av detta. Då kan de enkla jobben vara en språngbräda, eller åtminstone en möjlighet till försörjning, för personer som kommer till Sverige i vuxen ålder. Dock är detta inte hela förklaringen, eftersom det i varje ålderskategori är en sådan hög andel utlandsfödda i enkla jobb. Även här kan diskrimineringen i samhället och på arbetsmarknaden liksom bristande integration förmodas vara viktiga förklaringar.

I KORTHET

- ♦ Var sjunde respektive var femte kvinna och man med utländsk bakgrund i åldern 20–24 år, jobbar inom enkla jobb. Bland svenskfödda män och kvinnor i samma ålder jobbar endast var fjortonde respektive var tionde i enkla jobb-sektorn.
- ♦ Var 33:e svenskfödd man och svenskfödd kvinna i åldern 35–49 har ett enkelt jobb. Detta kan jämföras med var åttonde och var sjunde utlandsfödd man och kvinna i samma ålder.
- ♦ Över tid minskar andelen män i åldern 35–49 år med svensk bakgrund i enkla jobb-sektorn, från 5 till 3 procent mellan 2002 och 2014. Under samma tid ökar andelen personer med utländsk bakgrund med enkla jobb något. Särskilt kvinnorna sticker ut genom att ha samma höga andel i enkla jobb oavsett ålderskategori, 14–15 procent i åldrarna 20–65.

ENKLA JOBB OCH WORKING POOR BEROENDE PÅ ÅLDER

Enkla jobb likställs ofta med låglönejobb. Att ha dåligt betalt hävdar förespråkarna utgör en motivation för individerna att gå vidare och sträva efter mer kvalificerade och högbetalda yrken. Men stämmer detta? Är enkla jobb så dåligt betalda att de inte går att leva på?

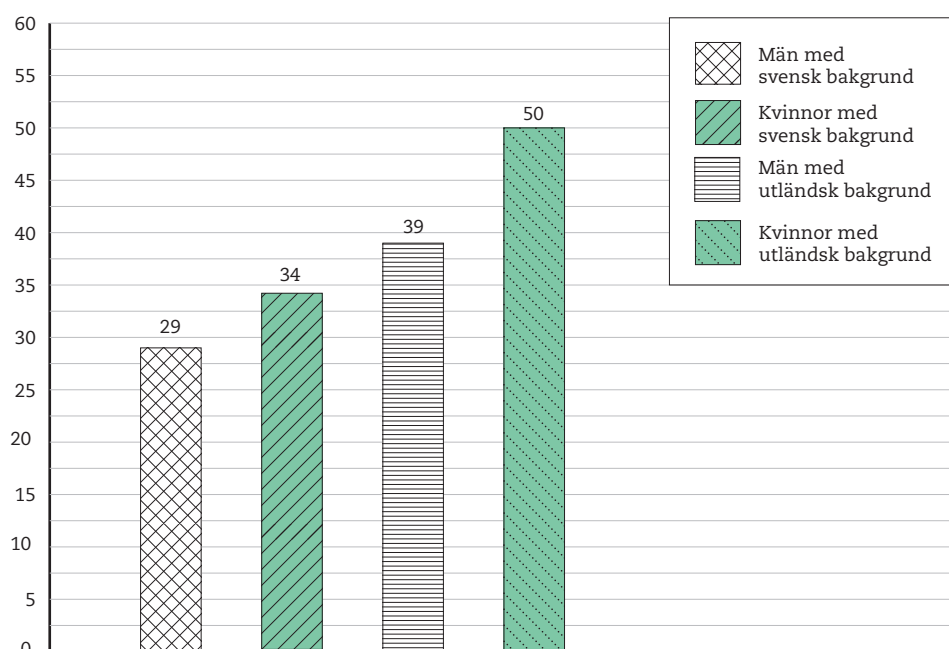
Statistiken visar att andelen personer i working poor inom enkla jobb är betydligt högre än i övriga yrkeskategorier generellt sett. Bland personer i övriga yrkeskategorier är 9 procent arbetande fattiga jämfört med 26 procent i enkla jobb. Working poor är alltså per definition ett mer utbrett problem i den här sektorn jämfört med andra.

Hur ser det då ut i de olika ålderskategorierna? Minskar fattigdomen ju äldre personerna blir och är fattigdomen jämnt fördelad beroende på kön och ursprung? Enligt statistiken finns det påtagliga olikheter även här.

Working poor och enkla jobb bland ungdomar

Ser vi till gruppen 20–24-åringar är förekomsten av working poor hög. Och även om skillnaderna är stora mellan grupperna, lever en stor andel av ungdomar i fattigdom generellt sett.

DIAGRAM 6 Working poor bland ungdomar i enkla jobb

Andelen förvärvsarbetande personer i enkla jobb som är relativt fattiga år 2014, uppdelat i kvinnor och män samt de med svensk respektive utländsk bakgrund. Här i åldrarna 20-24 år. Siffrorna anges i procent Källa: SCB

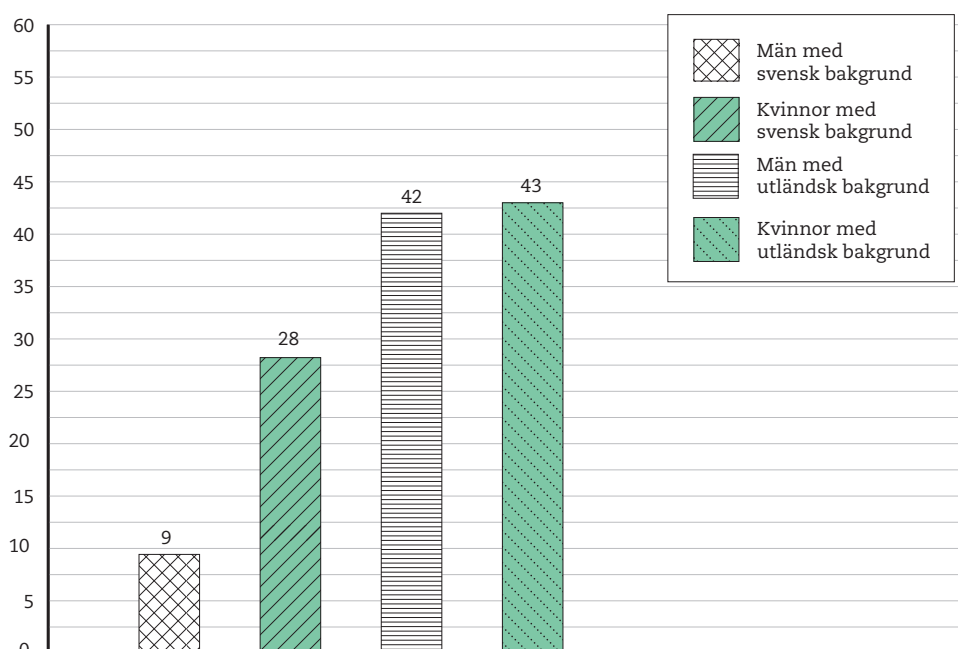
Bland männen och kvinnorna födda i Sverige är 29 respektive 34 procent fattiga. För män med utländsk bakgrund är fattigdomen vanligare. Här lever 39 procent i working poor och för kvinnorna är det 50 procent.

Varannan kvinna med utländsk bakgrund i enkla jobb-sektorn klarar sig alltså inte på sin inkomst. Samma sak gäller för fyra av tio utlandsfödda män och tre av tio personer med svensk bakgrund.

Working poor och enkla jobb bland personer i medelåldern

I den äldre ålderskategorin 35–49 år är fattighdomsnivåerna något lägre. Detta gäller i synnerhet för de svenskfödda männen.

DIAGRAM 7 Working poor bland personer i medelåldern i enkla jobb

Andelen förvärsarbetande personer i enkla jobb som är relativt fattiga år 2014, uppdelat i kvinnor och män samt de med svensk respektive utländsk bakgrund. Här i åldrarna 35-49 år. Siffrorna anges i procent. Källa: SCB

Jämfört med de yngre männen med svensk bakgrund syns en minskning med 20 procentenheter i fattigdom bland de äldre, från 29 procent till 9 procent. Bland de svenskfödda kvinnorna finns också en viss förbättring hos de äldre, där fattighdomsnivån går från 34 till 28 procent. Detsamma gäller bland de utlandsfödda kvinnorna där 50 procent av 20–24-åringarna jämfört med 43 procent av 35–49-åringarna är fattiga. De utlandsfödda männen har däremot en större fattigdom i den äldre ålderskategorin jämfört med de yngre, vilket skiljer sig från övriga grupper. Ökningen går från 39 procent bland de yngsta till 42 procent bland personer i medelåldern.

Vad säger statistiken?

Det finns stora skillnader i fattigdomsnivåer i åldern 35–49 år. Det är tre gånger vanligare med working poor bland svenskfödda kvinnor jämfört med svenskfödda män. Och det är mer än 4 gånger så vanligt bland utlandsfödda personer jämfört med män födda i Sverige.

Det är tydligt att enkla jobb är låglönejobb för personer med utländsk bakgrund snarare än för män med svensk bakgrund. Mer än 4 av 10 män och kvinnor födda utomlands klarar sig inte på sin inkomst med ett enkelt jobb.

Eftersom det både är vanligare bland personer med utländsk bakgrund att ha ett enkelt jobb och att leva i working poor, kan man dra slutsatsen att låglönejobb är långt vanligare bland dessa än bland svenskfödda. Att

9 procent av män med svensk bakgrund i enkla jobb är fattiga, betyder i själva verket att det är 0,3 procent av samtliga svenskfödda män i åldern 35–49 år som har ett låglönejobb som de inte klarar sig på. Detta är en mycket lite andel. Bland kvinnor med utländsk bakgrund är problemet betydligt mer utbrett. 6 procent av samtliga utlandsfödda kvinnor i åldern 35–49 år har ett enkelt jobb som de inte kan leva på.

Det är alltså hela 20 gånger vanligare att som medelålders kvinna med utländsk bakgrund ha ett enkelt jobb och leva i working poor jämfört med en svenskfödd man i samma ålder och inom samma yrkeskategori.

Det är tydligt att enkla jobb är låglönejobb för personer med utländsk bakgrund snarare än för personer med svensk bakgrund.

”

I KORTHET

- ♦ Varannan kvinna i åldern 20–24 år med utländsk bakgrund som har ett enkelt jobb klarar sig inte på sin inkomst. Samma sak gäller för 4 av 10 utlandsfödda män och 3 av 10 personer med svensk bakgrund i samma ålder.
- ♦ I åldern 35–49 år lever nästan varannan person med utländsk bakgrund som har ett enkelt jobb i fattigdom. Detsamma gäller för var elfte svenskfödd man och var tredje svenskfödd kvinna.
- ♦ Det är 20 gånger vanligare att som medelålders kvinna med utländsk bakgrund ha ett enkelt jobb och leva i working poor jämfört med en svenskfödd man i samma ålder.

TES 2: EN SPRÅNGBRÄDA IN I SAMHÄLLET FÖR NYA SVENSKAR

Förespråkarna för enkla jobb menar att jobben behövs eftersom det är ett sätt för personer födda utomlands att komma in i det svenska samhället. Att integreras i samhället innebär att personerna får ett syfte i sin vardag, ett meningsfullt sammanhang och kan försörja sig själva och en eventuell familj.

För att verifiera eller falsifiera denna tes har statistik brutits ner för personer med utländsk bakgrund som har enkla jobb. Statistiken har tagits fram för personer i enkla jobb med vistelsetid och utbildningsbakgrund som komponenter. För att ge en kompletterande, mer nyanserad bild, bryts även statistiken ner på kvinnor respektive män. Detta för att se om det finns skillnader i hur sant påståendet om enkla jobb som språngbräda är beroende på kön.

Stämmer tesen om språngbrädan bör främst personer med lägre utbildning och personer med kortare vistelsetid i Sverige vara anställda i enkla jobb.

Efter att ha tittat på andelen människor i enkla jobb kommer det att göras en fördjupning i om personerna i den här sektorn klarar sig på sin inkomst. Att komma in i det svenska samhället innebär ju att ha ekonomiska möjligheter att försörja sig själv och sin familj, liksom att ha råd att delta i samhället.

Att komma in i det svenska samhället innebär ju att ha ekonomiska möjligheter att försörja sig själv och sin familj, liksom att ha råd att delta i samhället.

”

ENKLA JOBB OCH VISTELSETID I SVERIGE

För många nya svenskar tar det relativt lång tid efter ankomsten till Sverige att komma in på arbetsmarknaden. I en undersökning av SCB rapporteras att endast runt 60–70 procent av de som bott i landet i minst 10 år har ett jobb⁹.

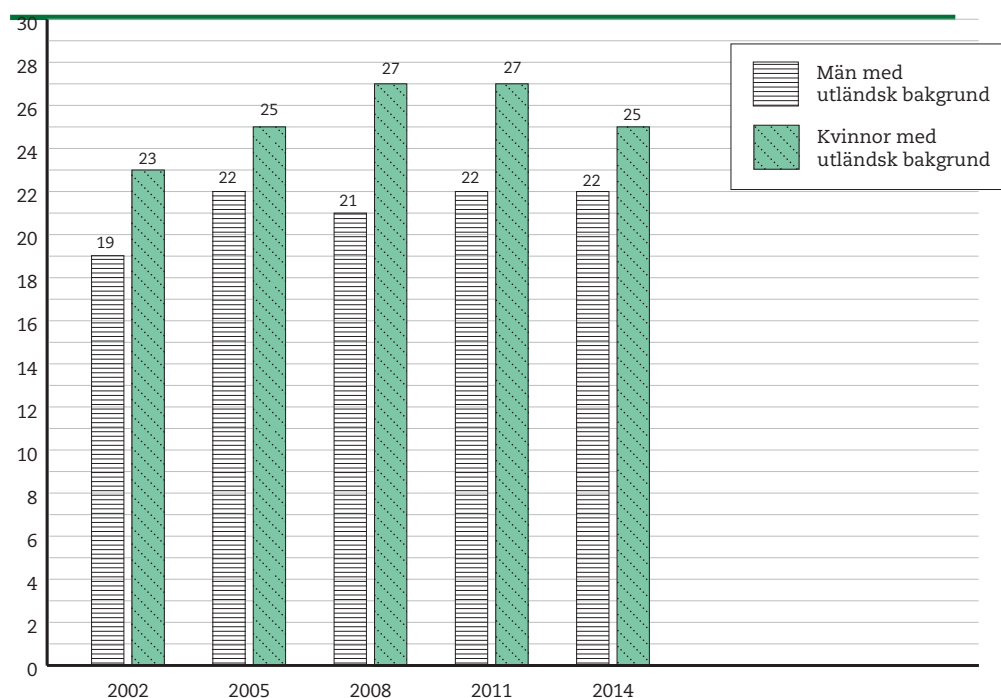
Men bland de som har jobb kan det vara intressant att urskilja hur många som har enkla jobb och om det har någon betydelse hur länge de bott i landet. För att göra detta är statistiken nedbruten på vistelsetid i Sverige hos utlandsfödda personer, fördelat på kvinnor och män som bott i Sverige 1–3 år, 4–7 år och mer

än 8 år. Nedan redovisas resultatet av de som bott kortast respektive längst tid i landet.

Enkla jobb bland relativt nyanlända

Det tar oftast lite tid att få ett första jobb som nysvensk. Bland de som lyckats få ett första jobb inom 1–3 år har ungefär en fjärdedel enkla jobb som diagram 8 visar.

DIAGRAM 8 Enkla jobb och kort vistelsetid i Sverige

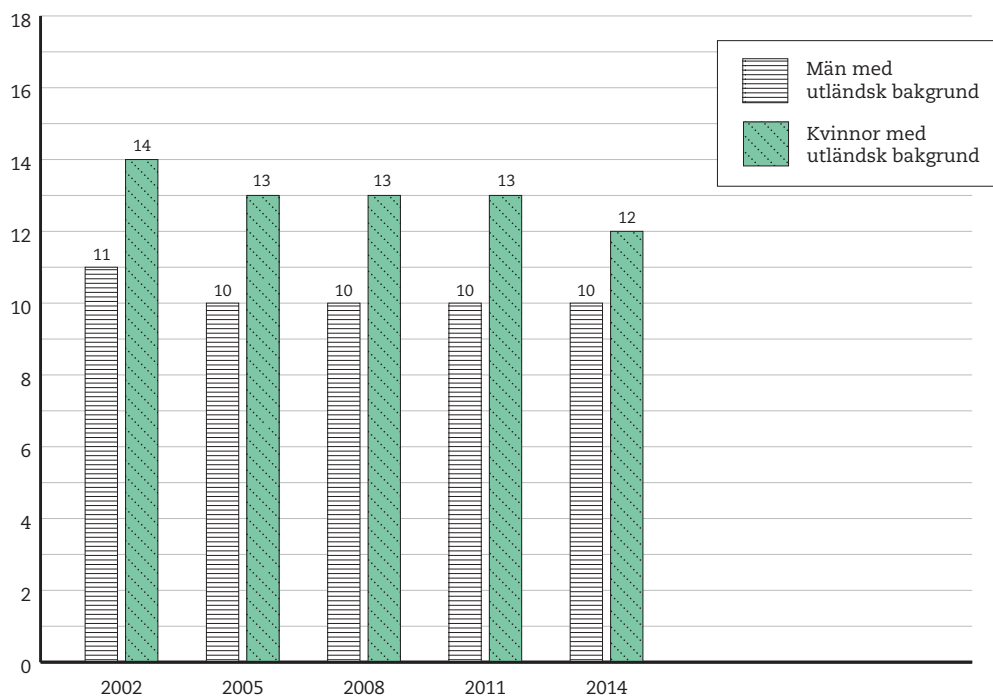
Andelen förvärvsarbetande personer med utländsk bakgrund i enkla jobb år 2002–2014, uppdelat i kvinnor och män som bott 1–3 år i Sverige. Siffrorna anges i procent. Källa: SCB

22 respektive 25 procent av män och kvinnor som bott upp till 3 år i Sverige har ett enkelt jobb. Förändringen över tid är inte heller särskilt stor, som syns i diagrammet ovan. Det finns endast en liten skillnad mellan män och kvinnor, där de sistnämnda är något mer överrepresenterade i enkla jobb.

Men hur ser det ut bland de som bott här längre, stämmer tesen att färre har enkla jobb i den kategorin?

Enkla jobb bland etablerade nysvenskar

Bland de som bott i Sverige i **mer än 8 år** är var tionde man och var åttonde kvinna anställd i ett enkelt jobb. Det är alltså dubbelt så vanligt att ha ett enkelt jobb för utlandsfödda trots lång vistelsetid, jämfört med riksgenomsnittet på 5 procent.

DIAGRAM 9 Enkla jobb och lång vistelsetid i Sverige

Andelen förvärsarbetande personer med utländsk bakgrund i enkla jobb år 2002-2014, uppdelat i kvinnor och män som bott 8 år eller mer i Sverige. Siffrorna anges i procent. Källa: SCB

Det är hälften så vanligt bland de som bott mer än 8 år i Sverige jämfört med de som nyligen kommit hit att ha ett enkelt jobb. Och det är något vanligare bland kvinnor än män.

Vad säger statistiken?

Det är intressant att det skiljer så lite i hur vanligt det är med enkla jobb oberoende av vistelsetid. Men vid en närmare titt på statistiken finns en viktig förklaring. Det är nämligen en betydligt mindre grupp som överhuvudtaget jobbar bland de som bott i landet i högst 3 år. Bara runt 30 000 män och 18 000 kvinnor har jobb bland de med kortast vistelsetid. Bland de som bott i landet mer än 8 år har 220 000 män respektive 240 000 kvinnor ett arbete.

Statistiken ger egentligen främst en bild av hur ovanligt det är att ha ett jobb överhuvud taget inom 3 år efter ankomsten till Sverige. Dessutom visar statistiken att vistelsetid i sig inte är den avgörande faktorn för vilken sektor som jobben finns att få i.

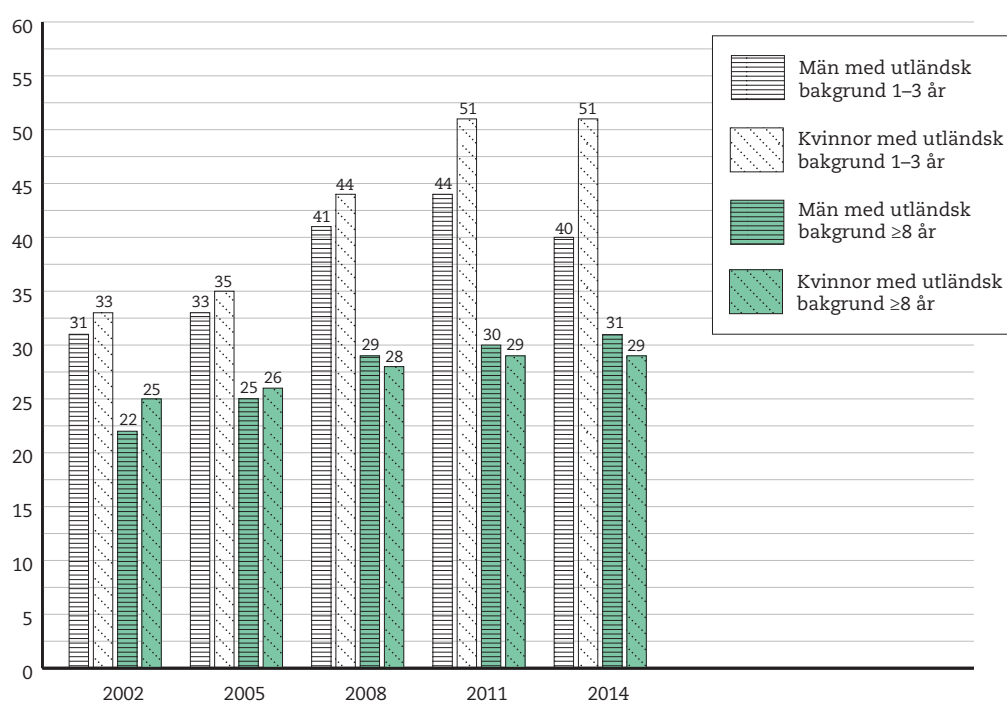
I KORTHET

- ♦ 22 respektive 25 procent av män och kvinnor som bott upp till 3 år i Sverige och som har en anställning har ett enkelt jobb.
- ♦ Ungefär hälften, 10 respektive 12 procent av män och kvinnor som bott i Sverige längre än 8 år, har ett enkelt jobb.
- ♦ Det verkar inte bara vara vistelsetiden i sig som avgör hur vanligt det är att ha ett enkelt jobb. Det verkar snarare vara utländsk bakgrund som sådant som är den avgörande förklaringen till att utlandsfödda är överrepresenterade i enkla jobb jämfört med de svenskfödda.

ENKLA JOBB OCH FATTIGDOM BEROENDE PÅ VISTELSETID

Men hur ser då inkomstnivåerna ut för nysvenskar i enkla jobb beroende på vistelsetid? Är working poor ett lika stort fenomen oavsett hur länge personerna bott i landet?

Mellan de som bott 1–3 år och mer än 8 år, är skillnaderna faktiskt stora. De relativt nyanlända klarar sig betydligt sämre på sin inkomst än de som bott här längre. Och det har blivit värre sedan mitten av 00-talet, vilket statistiken nedan visar.

DIAGRAM 10 Vistelsetid och working poor inom enkla jobb

Andelen förvärvsarbetande personer med utländsk bakgrund i enkla jobb år 2002–2014 som lever i relativ fattigdom, uppdelat i kvinnor och män som bott 1–3 respektive 8 år eller mer i Sverige. Siffrorna anges i procent. Källa: SCB

Working poor är ett utbrett problem i samtliga grupper. Bland de som bott kortare tid i Sverige lever 5 av 10 kvinnor respektive 4 av 10 män som har enkla jobb i working poor. Men även bland de som levtt längre tid i Sverige är fattigdomen vanlig. 3 av 10 män och kvinnor som har enkla jobb lever i working poor.

Fattigdomen har ökat över tid. År 2002 levde var tredje kvinna som bott upp till 3 år och var fjärde kvinna som bott mer än 8 år i Sverige i fattigdom. År 2014 har det ökat till varannan och var tredje kvinna som bott här lägre. Utvecklingen bland männen ser liknande ut. Fattigdomen har ökat med 9 och 10 procentenheter mellan 2002 och 2014 för de som bott här. Från 22 till 31 procent för

männen som bott mer än 8 år i Sverige och från 31 till 40 procent för de som bor här kortast tid.

Vad säger statistiken?

Att andelen utlandsfödda i enkla jobb är stor oavsett vistelsetid visar att tiden i Sverige i sig inte verkar vara den avgörande faktorn för vilken typ av jobb personerna har. Detta kan ha olika förklaringar. Att integrationen fungerar dåligt är förmodligen en anledning. Att utlandsfödda trots lång vistelsetid inte har fått tillräckliga språkkunskaper eller utbildningsinsatser kan vara en annan.

Ytterligare en trolig förklaring är diskriminering. En gång utlänning – alltid utlänning. Att oavsett individens kunskaper i språk och inom olika yrken, är hindren för ett kvalificerat jobb ofta orimligt höga.

Skulle tesen om enkla jobb som språngbräda stämna borde betydligt färre personer som har bott här längre jämfört med de som bott kortare tid i Sverige med enkla jobb leva i fattigdom. Så är dock inte fallet.

Det är slående hur inkomstnivåerna har gått ner över tid, vilket är sant för alla grupper av utlandsfödda. Störst skillnad finns bland kvinnorna som bott här kortast, där ökningen i fattigdom skett med hela tjugo procentenheter.

I KORTHET

- ♦ 3 av 10 personer med utländsk bakgrund som bott i Sverige minst 8 år och har ett enkelt jobb, lever i fattigdom.
- ♦ Bland personer som bott i Sverige högst 3 år lever hela 5 av 10 kvinnor respektive 4 av 10 män som har enkla jobb i working poor.
- ♦ Fattigdomen har ökat över tid oberoende av vistelsetid i Sverige. Värst är ökningen för kvinnor som bott här 1–3 år. Fattigdomen bland dem har ökat med hela 20 procentenheter sedan 2002.

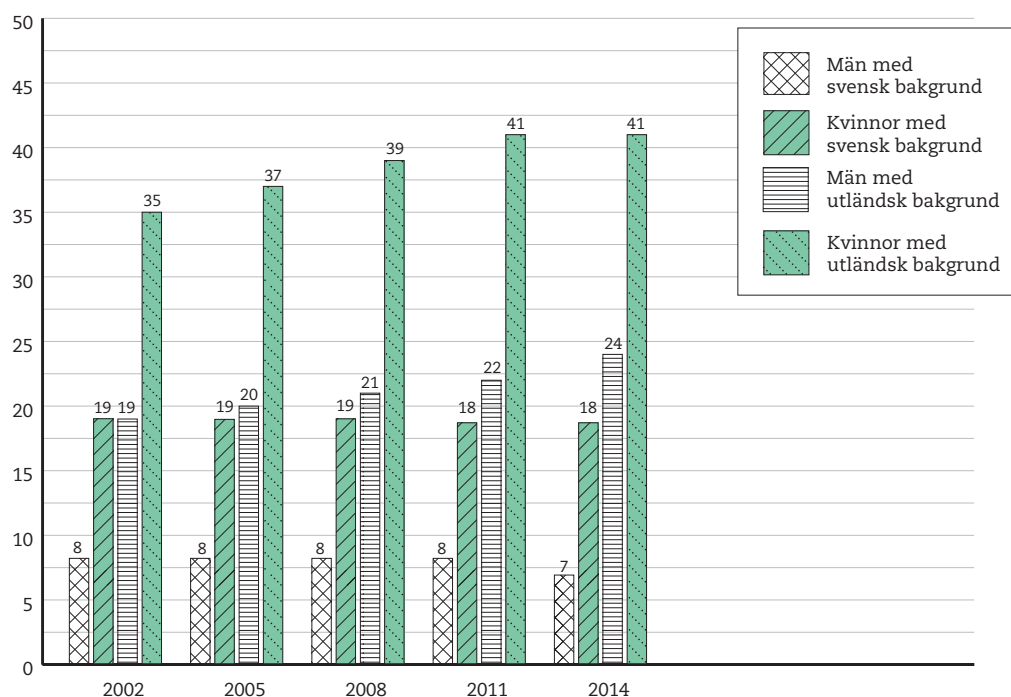
ENKLA JOBB OCH UTBILDNINGSNIVÅ

För att titta närmare på om de enkla jobben främst är till för personer utan krav på särskild utbildning är det intressant att jämföra personer som endast har grundskoleutbildning med personer som har eftergymnasial utbildning inom enkla jobb-sektorn. För att se om det finns skillnader beroende på ursprung och kön kan det vara bra att även titta närmre på situationen för personer med utländsk och svensk bakgrund, liksom för kvinnor och män.

Grundskoleutbildning och enkla jobb

Diagrammet nedan visar andelen svenskfödda män och kvinnor liksom utlandsfödda män och kvinnor med endast grundskoleutbildning som har enkla jobb.

DIAGRAM 11 Enkla jobb bland lågutbildade.

Andelen förvärvsarbetande personer i enkla jobb år 2002-2014, uppdelat i kvinnor och män med svensk respektive utländsk bakgrund som enbart har en grundskoleutbildning. Siffrorna anges i procent. Källa: SCB

Som syns i diagrammet finns stora skillnader mellan de som är födda i Sverige och de som kommit hit från andra länder. Men det finns också en diskrepans mellan män och kvinnor inom de båda kategorierna. Bland svenskfödda kvinnor är 1 av 4 lågutbildade anställda i enkla jobb, jämfört med 1 av 14 svenskfödda män. Hela 4 av 10 utlandsfödda kvinnor med låg utbildning finns inom sektorn, jämfört med 2 av 10 utlandsfödda män.

Det är 6 gånger vanligare för kvinnor födda utomlands att ha enkla jobb jämfört

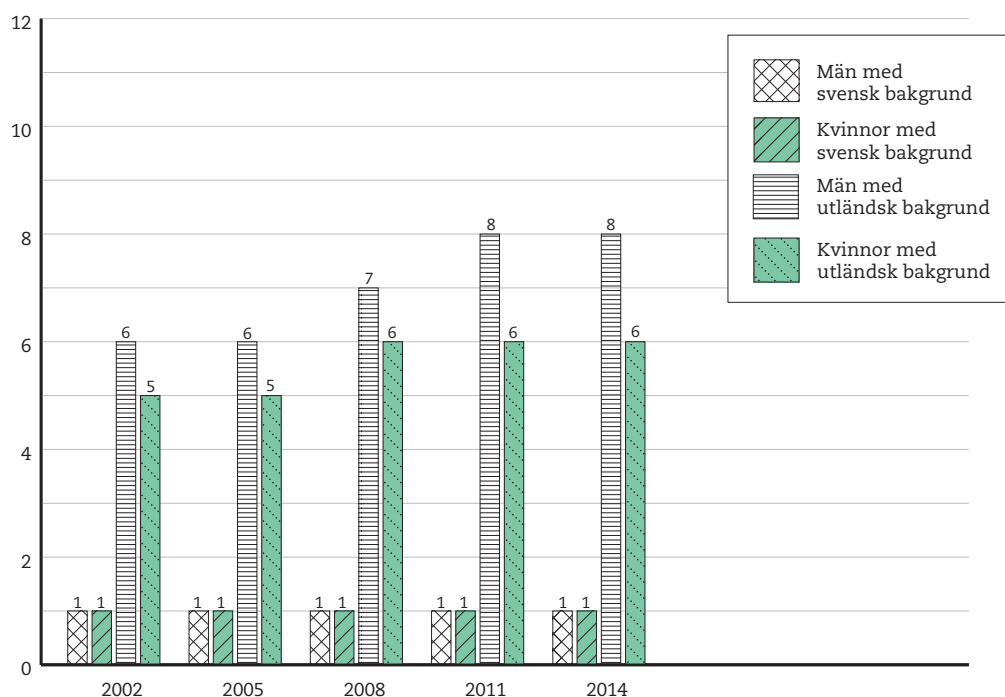
fört med män födda i Sverige, om man ser till personer med högst grundskoleutbildning.

Utvecklingen över tid visar att män med svenskt ursprung haft en jämn, låg andel lågutbildade i enkla jobb-sektorn, medan personer med utländsk bakgrund har ökat sin andel med mellan 5 till 7 procentenheter 2002–2014.

Hög utbildning och enkla jobb

Hur vanligt är det att ha ett enkelt jobb för personer med en eftergymnasial utbildning? Som syns nedan är det långt färre människor med en högre utbildning som har enkla jobb jämfört med de lågutbildade. Endast 1 procent av män och kvinnor födda i Sverige med en eftergymnasial utbildning återfinns här.

DIAGRAM 12 Enkla jobb bland högutbildade

Andelen förvärvsarbetande personer i enkla jobb år 2002–2014, uppdelat i kvinnor och män med svensk respektive utländsk bakgrund som har en eftergymnasial utbildning. Siffrorna anges i procent. Källa: SCB

Ser man istället till de utlandsfödda, har 1 av 12 män respektive 1 av 16 kvinnor ett enkelt jobb trots hög utbildning. Det är hela 6 respektive 8 gånger vanligare för utlandsfödda kvinnor och män att ha ett enkelt jobb jämfört med de svenskfödda dito, trots eftergymnasial utbildning.

Det syns också en ökning för personer med utländsk bakgrund med eftergymnasial utbildning i enkla jobb över tid.

Vad säger statistiken?

Det är tydligt att utbildningsfaktorn inte är hela förklaringen till varför vissa och inte andra har enkla jobb. Att svenskfödda män i så låg utsträckning finns inom sektorn, trots låg utbildning, tyder på att det finns annat än utbildning som kvalificerar till mer högkvalificerade jobb. Det verkar alltså inte vara utbildningen i sig som avgör vilka som har enkla jobb eller inte.

Det är anmärkningsvärt att lågutbildade kvinnor med svensk bakgrund är nästan 3 gånger vanligare i enkla jobb-sektorn, jämfört med de svenskfödda männen med låg utbildning. Och lågutbildade kvinnor med utländsk bakgrund är nästan dubbelt vanligare jämfört med de utlandsfödda männen med samma utbildningsnivå. Det tyder på att anledningarna till att vissa människor har enkla jobb inte bara går att förklara med faktorer som har att göra med deras ursprung. Kön är i allra högsta grad en faktor som spelar in.

En förklaring till den stora skillnaden mellan utlandsfödda och svenskfödda i enkla jobb trots högre utbildning, kan bero på språkkunskaper som arbetsgivare anser nödvändiga för mer kvalificerade jobb. Andra förklaringar kan ha att göra med utländska utbildningar och eventuella svårigheter att likställa dem med svenska utbildningar. Men troligtvis finns det fler förklaringar som hänger ihop med de här resultaten, såsom polariseringen på arbetsmarknaden och diskriminering av personer med utländsk bakgrund.

I KORTHET

- ♦ Bland svenskfödda kvinnor är var femte lågutbildad anställd i ett enkelt jobb, jämfört med 1 av 14 svenskfödda lågutbildande män. Det är alltså nästan 3 gånger vanligare med enkla jobb bland lågutbildade kvinnor.
- ♦ Det är mer än 3 gånger vanligare att män födda utomlands har ett enkelt jobb jämfört med män födda i Sverige om de har enbart en grundskoleutbildning.
- ♦ Hela 4 av 10 utlandsfödda kvinnor med låg utbildning finns i enkla jobb jämfört med 2 av 10 utlandsfödda män.
- ♦ Endast 1 procent av män och kvinnor födda i Sverige med en eftergymnasial utbildning har ett enkelt jobb.
- ♦ Bland utlandsfödda har 1 av 12 män och 1 av 16 kvinnor ett enkelt jobb trots hög utbildning. Jämför man med de svenskfödda är det hela 6 gånger vanligare för kvinnor och 8 gånger vanligare för män att ha ett enkelt jobb bland utlandsfödda, trots eftergymnasial utbildning.

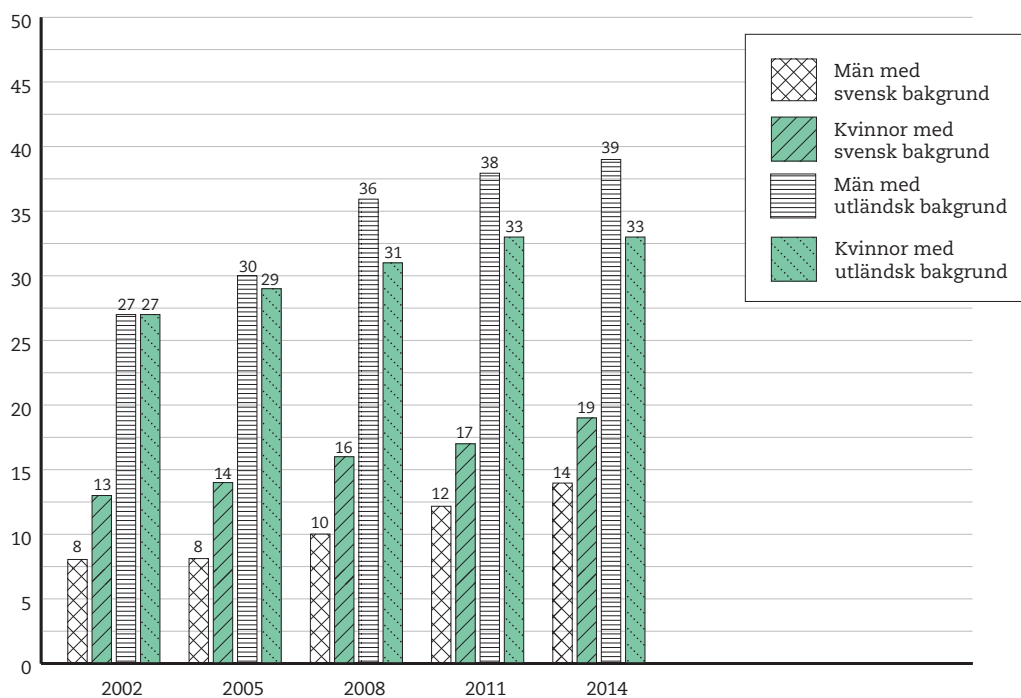
WORKING POOR OCH ENKLA JOBB BEROENDE PÅ UTBILDNINGSNIVÅ

Vi har kunnat se att enkla jobb i högre utsträckning tillfaller människor födda utomlands än de som ursprungligen kommer från Sverige, oavsett om de varit bosatta i landet länge eller har en hög utbildning.

Men har utbildningsfaktorn en inverkan på individernas inkomster? Hur många lever i working poor trots att de har en hög utbildning? Och hur ser jämförelsen ut med de lågutbildade i samma sektor?

Låg utbildning, enkla jobb och working poor

Låg utbildning ger generellt en hög andel working poor. Det framgår av nedanstående diagram att fattigdomen är hög för personer med enbart grundskoleutbildning inom enkla jobb.

DIAGRAM 13 Låg utbildning och working poor inom enkla jobb

Andelen förvärvsarbetande personer i enkla jobb år 2002-2014 som lever i relativ fattigdom, uppdelat i kvinnor och män och de svensk respektive utländsk bakgrund med enbart en grundskoleutbildning. Siffrorna anges i procent. Källa: SCB

14 respektive 19 procent av svenskfödda män och kvinnor med enbart grundskoleutbildning lever i working poor. Men fattigdomen är ungefär dubbelt så vanligt bland de utlandsfödda. 4 av 10 lågutbildade kvinnor och drygt 3 av 10 män med utländsk bakgrund som har enkla jobb är fattiga.

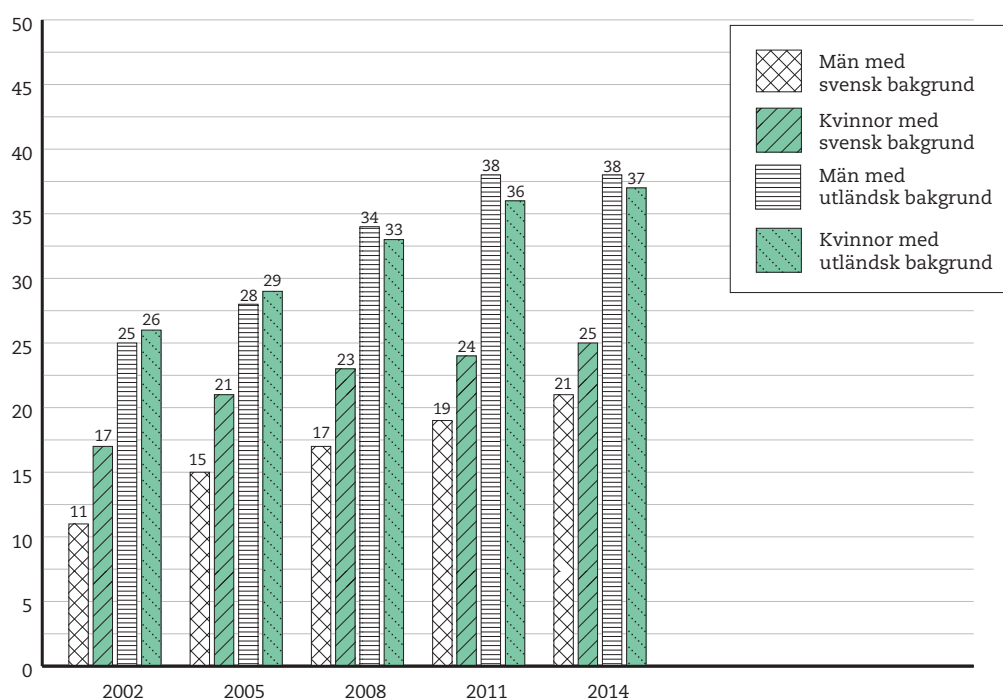
Utvecklingen över tid har varit negativ för samtliga grupper. Bland män med ursprung i Sverige är ökningen i andelen fattiga nästan dubbel mellan 2002 och

2014. Den relativa skillnaden har inte varit lika stor bland de utlandsfödda, men utgångsläget 2002 var istället mer än dubbelt så illa jämfört med de svenskfödda.

Working poor och hög utbildning

Det ligger nära till hands att anta att working poor inte finns, eller åtminstone är betydligt mindre vanligt bland personer med eftergymnasial utbildning. Som diagrammet nedan visar är fallet inte så.

DIAGRAM 14 Hög utbildning och working poor inom enkla jobb

Andelen förvärvsarbetande personer i enkla jobb år 2002-2014 som lever i relativ fattigdom, uppdelat i kvinnor och män och de svensk respektive utländsk bakgrund med eftergymnasial utbildning. Siffrorna anges i procent. Källa: SCB

Var femte högutbildad, svenskfödd man och var fjärde högutbildad svenskfödd kvinna som har ett enkelt jobb lever i working poor. Samtidigt är 4 av 10 utlandsfödda kvinnor och män med samma utbildningsnivå i enkla jobb, fattiga.

Utvecklingen över tid är negativ för samtliga grupper. Svenskfödda män har en fördubbling av andelen i working poor sedan 2002. Samtidigt har fattigdomen bland utlandsfödda kvinnor och män ökat med nästan 70 procent under samma tidsperiod inom enkla jobb-sektorn.

Vad säger statistiken?

Det är intressant att skillnaderna i fattigdomsnivåer inte verkar hänga ihop med utbildningsnivå i särskild stor utsträckning inom enkla jobb-sektorn. Faktum är

att det är vanligare att de som har en eftergymnasial utbildning lever i working poor än de som endast har en grundskoleutbildning. Särskilt är den här skillnaden tydlig bland både de svensk- och utlandsfödda kvinnorna, där 6 respektive 4 procentenheter fler bland högutbildade än lågutbildade med ett enkelt jobb lever i working poor.

Det som avgör inkomstnivån och möjligheten till försörjning verkar snarare vara var personen är född än utbildningsnivå. För oavsett låg eller hög utbildning är det nästan dubbelt så vanligt att leva i working poor som utlandsfödd än som svenskfödd.

Viktigt att poängtera är att en betydligt mindre grupp personer med svensk bakgrund är högutbildade, har ett enkelt jobb och är fattiga. Bland samtliga svenskfödda med eftergymnasial utbildning är endast 1 procent sysselsatt i enkla jobb. Det är alltså bara 0,2 procent av högutbildade personer med svensk bakgrund som har ett enkelt jobb och lever i working poor.

Bland personer med utländsk bakgrund med hög utbildning återfinns en betydligt större andel i den här sektorn, hela 8 procent av männen. Av dessa är 4 av 10 fattiga. Detta innebär att 3 procent av samtliga högutbildade män, med ursprung i andra länder har låglönejobb som de inte klarar sig på och är överkvalificerade för.

I KORTHET

- ♦ Var sjunde respektive var femte svenskfödd man och kvinna med enbart grundskoleutbildning lever i working poor.
- ♦ 4 av 10 lågutbildade kvinnor och 3 av 10 lågutbildade män med utländsk bakgrund som har enkla jobb är fattiga. Det är alltså nästan dubbelt så vanligt bland de utlandsfödda att inte klara sig på sin inkomst med låg utbildning jämfört med de svenskfödda.
- ♦ Var femte högutbildad, svenskfödd man och var fjärde högutbildad svenskfödd kvinna som har ett enkelt jobb lever i working poor. 4 av 10 utlandsfödda kvinnor och män med samma utbildningsnivå i enkla jobb är fattiga.
- ♦ Skillnaden är stor beroende på ursprung i hur stor sannolikheten är att som högutbildad ha ett enkelt jobb som man inte klarar sig på. 0,2 procent av män med svensk bakgrund jämfört med 3 procent av män med utländsk bakgrund som är högutbildade har ett enkelt jobb och lever i working poor.

SPRÅNGBRÄDOR ELLER FALLUCKOR – TESERNA TESTAS

Rapporten har så här långt visat på statistik för kvinnor och män med svensk och utländsk bakgrund som har enkla jobb. Statistiken har brutits ner på ålder, utbildningsnivå och vistelsetid för att försöka förstå varför vissa personer i större utsträckning än andra finns i enkla jobb, och hur utvecklingen sett ut över tid. Dessutom har rapporten granskat inkomstnivåerna för de som är anställda i enkla jobb-sektorn för att mäta nivån av working poor.

I den här delen görs ett försök att verifiera eller falsifiera de två teserna utifrån statistiken och analyserna som redovisats:

1. "Enkla jobb är en språngbräda in på arbetsmarknaden för ungdomar".
2. "Enkla jobb är en språngbräda in i samhället för nya svenskar".

Teserna testas här nedan var för sig och följs av rapportens slutsatser.

TES 1: ENKLA JOBB ÄR EN SPRÅNGBRÄDA IN PÅ ARBETSMARKNADEN FÖR UNGDOMAR

Det snabba svaret på den här tesen är att det beror på vem du är. Enkla jobb är betydligt vanligare bland utlandsfödda än bland svenskfödda ungdomar. 1 av 14 svenskfödda män och 1 av 10 svenskfödda kvinnor i ålderskategorin 20–24 år har ett enkelt jobb. Bland utlandsfödda dito är hela var femte och var sjätte man respektive kvinna anställd i den här sektorn.

Om man jämför personerna 20–24 år med den äldre åldersgruppen på 35–49 år, visar statistiken att enkla jobb i stor utsträckning faktiskt är en språngbräda in på arbetsmarknaden. Dock inte för alla. Medelålders kvinnor med utländsk bakgrund finns i samma höga utsträckning i enkla jobb som de yngre kvinnorna, 14 procent. Bland män med utländsk bakgrund i samma ålderskategori har var åttonde ett enkelt jobb, medan män och kvinnor med svensk bakgrund mel-

lan 35–49 år i mycket liten utsträckning alls jobbar i enkla jobb-sektorn. Endast 1 av 33 medelålders män och kvinnor har ett enkelt jobb.

Resultaten tyder på att enkla jobb är en språngbräda vidare in i den reguljära, mer välbetalda arbetsmarknaden för människor med svensk bakgrund, men bara i viss utsträckning för människor födda utanför Sverige. Särskilt bland utlandsfödda kvinnor verkar enkla jobb snarare vara en fallucka än en språngbräda.

Den här tesen går varken att falsifiera eller verifiera rakt av. Men det är tydligt att tesen inte stämmer för utlandsfödda ungdomar som det ser ut just nu. Däremot är den mer sann vad gäller svenskfödda ungdomar, och främst för de unga männen.

Skulle polariseringen öka i samhället, finns också en risk att språngbrädan gäller för ännu färre än vad den här studien visar.

TES 2: ENKLA JOBB ÄR EN SPRÅNGBRÄDA IN I SAMHÄLLET FÖR NYA SVENSKAR

Svaret på den här tesen är generellt nej, med vissa undantag. Statistiken visar att andelen anställda i enkla jobb visserligen avtar med vistelsetid, men fortfarande är hög bland de som bott mer än 8 år i Sverige.

Bland personer som är relativt nyinflyttade jobbar 22–23 procent av män och kvinnor som är yrkesverksamma i enkla jobb. Ser man till de som varit här i minst 8 år återfinns var tionde man och var åttonde kvinna i samma sektor. Utifrån vistelsetid i landet är det svårt att fastställa att enkla jobb skulle vara en väg vidare till andra jobb. Språngbrädan verkar inte i så stor utsträckning ta hänsyn till hur länge en person har bott i Sverige.

Bara 1 av 25 svenskfödda män jämfört med 1 av 5 svenskfödda kvinnor med enbart grundskoleutbildning har enkla jobb.

Ser man till utbildningsbakgrund är det ett liknande mönster som framträder. Personer med svensk bakgrund finns i betydligt mindre utsträckning i enkla jobb oavsett utbildningsnivå. Men här finns en könsskillnad, då detta främst gäller för männen. Bara 1 av 14 svenskfödda män jämfört med 1 av 5 svenskfödda kvinnor med enbart grundskoleutbildning har enkla jobb. Ser man istället till utlandsfödda personer med grundskoleutbildning har

mer än 2 av 10 män och 4 av 10 kvinnor ett enkelt jobb. Knappt några svenskfödda kvinnor eller män med eftergymnasial utbildning har enkla jobb. Och trots att det är vanligare att som lågutbildad utlandsfödd ha ett enkelt jobb jämfört med de högutbildade, har ändå var tolfte högutbildad man och var sextonde högutbildad kvinna med utländsk bakgrund ett enkelt jobb.

Utbildningsfaktorn verkar vara viktigare än vistelsetiden för att förstå enkla jobb som ett eventuellt medel för en väg in i samhället. Men statistiken i den här rapporten visar att det inte räcker med att vara högutbildad eller att ha bott i Sverige en längre tid för att kunna använda enkla jobb som språngbräda vidare som utlandsfödd.

Språngbrädan fungerar för vissa i samhället. För män med svensk bakgrund

är språngbrädan mycket välfungerande. För dem är den välsörd och ger betydligt mer stuns i hoppet än för övriga i den här undersökningen.

För personer födda utomlands fungerar språngbrädan ganska dåligt, det framgår av statistiken i den här rapporten. Allra sämst fungerar den för utlandsfödda kvinnor utan hög utbildning mitt i livet. För dem kan man snarare kalla det för en fallucka än en språngbräda.

Tesen går inte att verifiera, eftersom enkla jobb inte per automatik ger en dörr in i det svenska samhället för personer med utländsk bakgrund. Särskilt för kvinnor födda utomlands gäller inte tesen, då de både i hög utsträckning fastnar i enkla jobb och i fattigdom, utan möjlighet att komma vidare.

Det saknas dock tillräckligt stöd för att helt avvisa tesen och falsifiera den. Det statistiska underlaget ger inte en tillräckligt heltäckande bild för att avfärda tesen helt och hållet.

SLUTSATS: ÄR ENKLA JOBB SYNONYMT MED LÅGLÖNEJOBB?

Stämmer det att enkla jobb per definition är lågbetalda, att de är något dåligt? Eller är enkla jobb som vilka arbeten som helst där det går att klara sig ekonomiskt?

Det snabba svaret är att fattigdomen är högre i enkla jobb än i övriga yrken, vilket tyder på att det faktiskt handlar om låglönejobb. Samtidigt visar statistiken i den här undersökningen att enkla jobb och working poor samspelar mer för vissa än för andra. Män med svensk bakgrund är den grupp som i minst utsträckning vare sig har enkla jobb eller drabbas av working poor. Till och med bland de allra yngsta och bland de lågutbildade i enkla jobb är männen i liten utsträckning fattiga. 29 respektive 14 procent av dessa lever i working poor. Ser man till kvinnor med samma bakgrund är andelen i fattigdom bara något högre, 34 respektive 19 procent bland 20–24-åringar och lågutbildade.

Det är personer med utländsk bakgrund som genomgående sticker ut i den här undersökningen. 39 procent av männen och 50 procent av kvinnorna i åldern 20–24 år i enkla jobb är också fattiga. Samma mönster syns bland de äldre med utländsk bakgrund, där mer än 4 av 10 inte klarar sig på sin inkomst.

Mellan 3 och 4 av 10 av de utlandsfödda männen och kvinnorna med grundskoleutbildning som har enkla jobb, lever i working poor. Och även om färre högutbildade har enkla jobb är det mycket vanligare att personer med utländsk bakgrund är överkvalificerade för sina jobb, att de har ett enkelt jobb men är högutbildade. Och bland dessa är fattighdomsnivåerna på samma höga nivå som bland de lågutbildade.

Det är alltså inte bara vanligare att som utlandsfödd ha ett enkelt jobb. Samma grupp ges heller inte förutsättningar att i samma utsträckning som svenskfödda klara sin försörjning på inkomsten som jobbet ger.

Med andra ord stämmer det att enkla jobb är synonymt med låglönejobb, särskilt för personer med utländsk bakgrund.

Det snabba svaret är att fattigdomen är högre i enkla jobb än i övriga yrken, vilket tyder på att det faktiskt handlar om låglönejobb.

SLUTSATS: VAD INNEBÄR EN FÖRDUBBLING AV ENKLA JOBB?

Det är vanskligt att sia om framtiden. Och självklart går det inte att ge ett helt hundra procentigt svar på frågan om vad en fördubbling av enkla jobb skulle innebära, såsom Svenskt Näringsliv efterfrågar. Men utgår man ifrån nuvarande siffror är det inte alldeles främmande att göra vissa antaganden.

Är utgångspunkten att enkla jobb-sektorn ser likadan ut i framtiden som i dag, skulle det troligtvis se precis lika ojämnt ut mellan svenskfödda och utlandsfödda samt mellan kvinnor och män. För personer med svensk bakgrund, och särskilt för män, skulle enkla jobb fortsättningsvis vara främst (men ändå i liten utsträckning) för ungdomar och lågutbildade, och till stor del kunna hänvisas till som språngbrädor.

Däremot skulle en fördubbling av enkla jobb medföra ett ännu mer extremt scenario för personer med utländsk bakgrund. Utifrån den här rapportens resultat skulle de troligtvis fortsätta att vara överrepresenterade i enkla jobb, oavsett personernas ålder, vistelsetid eller utbildningsbakgrund. Vid en fördubblad enkla jobb-sektor är det inte främmande att anta att andelen utlandsfödda skulle se likadan ut eller bli ännu större. Detta innebär i sådant fall åtminstone en fördubbling av antalet utlandsfödda som är anställda i enkla jobb.

Men är detta ett problem? Vad gör det att sektorn med enkla jobb främst tillfaller utlandsfödda? Är inte det ett uttalat politiskt mål, att se till att fler personer med utländsk bakgrund får jobb?

Principiellt är ett jobb oftast bättre än arbetslöshet. Men det statistiken i den här rapporten visar är att de utlandsfödda inte bara i högre utsträckning har de enkla jobben. De är också i betydligt större utsträckning fattiga än de svenskfödda. Deras inkomster är helt enkelt betydligt lägre trots att de har samma typ av arbete som personer med svensk bakgrund har.

Vi bör inte förorda att en ännu större andel lever i fattigdom, när det inte heller verkar handla om kortare perioder. En fördubblad sektor utan reglerade

Däremot skulle en fördubbling av enkla jobb medföra ett ännu mer extremt scenario för personer med utländsk bakgrund.

”

förutsättningar skulle troligtvis innebära en större mängd, troligtvis en dryg fördubbling, av antalet personer med utländsk bakgrund i working poor. Detta bör inte vara en målsättning för någon oavsett politisk färg.

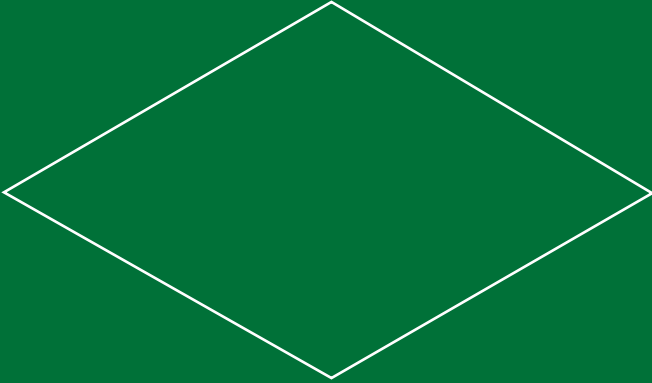
Problemet är inte bara att antalet människor i arbetande fattigdom skulle öka vid fler enkla jobb. Statistiken visar med stor tydlighet att enkla jobb inte är en självklar språngbräda vidare till bättre jobb och inkomster. Argumentet att enkla jobb leder vidare i samhället, håller inte. Rapporten visar att varken längre vistelsetid eller högre utbildning gör att personer med utländsk bakgrund ges samma förutsättningar som personer födda i Sverige att komma vidare i arbetslivet och slippa vara fattiga.

En fördubblad sektor med enkla jobb skulle troligtvis bidra till en cementering av working poor bland ännu fler personer med utländsk bakgrund, och främst bland kvinnor. Detta är inget vi bör eftersträva.

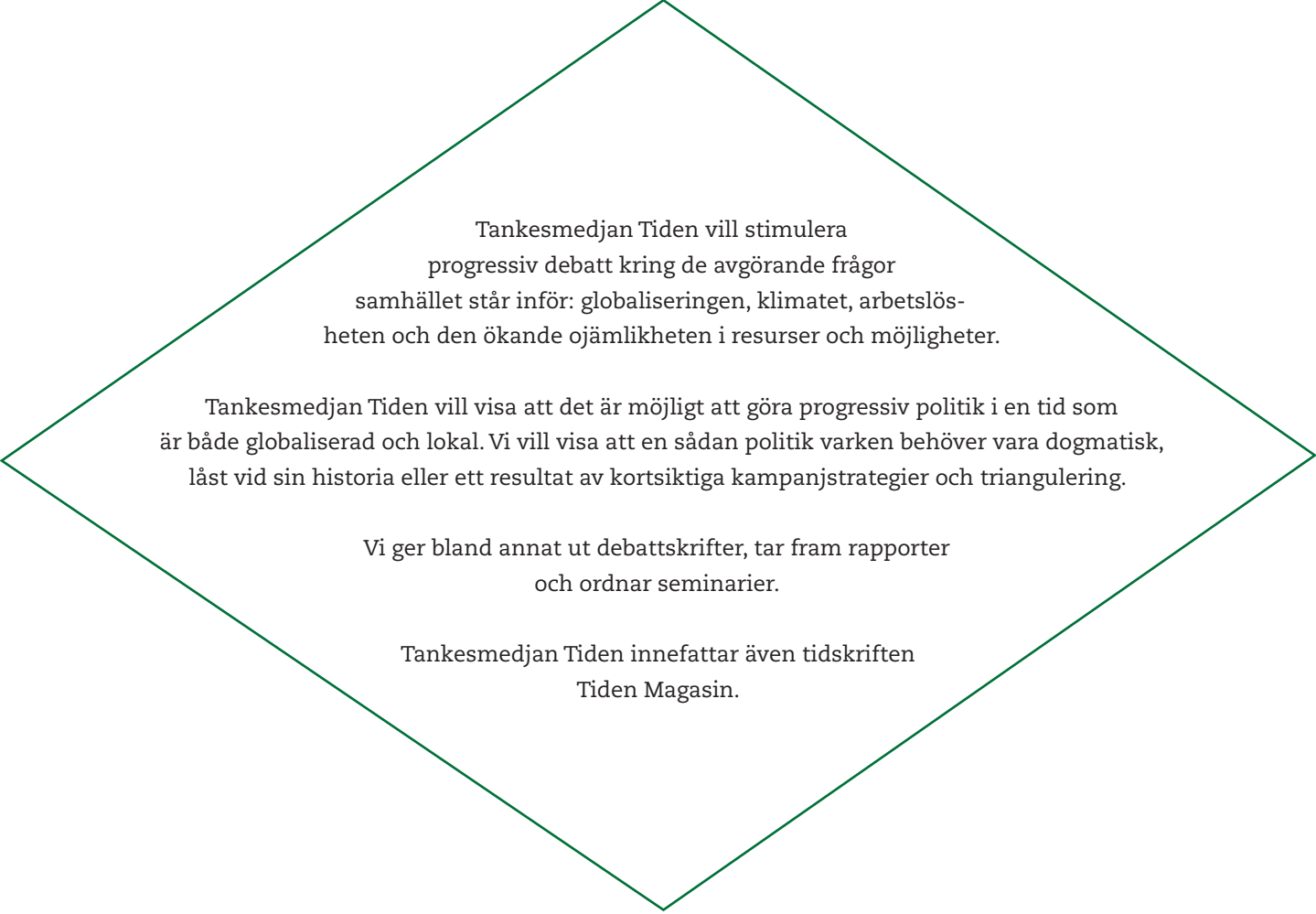
Och slutligen måste vi ställa oss frågan om vi vill ha en utbredd låglönesektor i Sverige. Eller om vi vill att kompetensnivån generellt ska vara högre. Ska vi satsa på breda utbildnings- och kunskapsreformer för ett mer jämlikt samhälle? Eller är det ett ännu mer tudelat samhälle vi vill ha?

FOTNOTER

- 1 <http://www.aftonbladet.se/nyheter/samhalle/article22891330.ab>
- 2 Se t.ex. [https://www.lo.se/home/lo/res.nsf/vRes/lo_fakta_1366027478784_den_nya_strukturromvandlingen_pdf/\\$File/Den_nya_strukturromvandlingen.pdf](https://www.lo.se/home/lo/res.nsf/vRes/lo_fakta_1366027478784_den_nya_strukturromvandlingen_pdf/$File/Den_nya_strukturromvandlingen.pdf)
- 3 http://www.scb.se/sv_/Dokumentation/Klassifikationer-och-standarder/Standard-for-svensk-yrkesklassificering-SSYK/
- 4 http://www.scb.se/statistik/_publikationer/OV9999_2012A01_BR_X70BR1201.pdf
- 5 https://www.svensktnaringsliv.se/fragor/matchning-arbetsmarknad/fler-vardagsjobb-kravs-om-alla-ska-med_617578.html
- 6 Stenberg, "Working poor – om arbetande klass och fattigdom", Tankesmedjan Tiden 2015.
- 7 Statistiska Centralbyrån, 2016 (gäller för 2014 vilket är det senaste årtalet för statistiken i den här rapporten).
- 8 Låglönejobb definieras som jobb där individer inte klarar sin försörjning, dvs. working poor, enligt Stenberg, 2015.
- 9 http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Majoritet-av-flyktingar-i-arbete-efter-10-ar/

Tankesmedjan Tiden vill stimulera
progressiv debatt kring de avgörande frågor
samhället står inför: globaliseringen, klimatet, arbetslös-
heten och den ökande ojämlikheten i resurser och möjligheter.

Tankesmedjan Tiden vill visa att det är möjligt att göra progressiv politik i en tid som
är både globaliserad och lokal. Vi vill visa att en sådan politik varken behöver vara dogmatisk,
låst vid sin historia eller ett resultat av kortsiktiga kampanjstrategier och triangulering.

Vi ger bland annat ut debattskrifter, tar fram rapporter
och ordnar seminarier.

Tankesmedjan Tiden innefattar även tidskriften
Tiden Magasin.

TANKESMEDJAN TIDEN
BOX 522, 101 30 STOCKHOLM

tankesmedjantiden.se